

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора Шапошникова Костянтина
Сергійовича
на дисертаційну роботу Сумари Артема Сергійовича «Формування
інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення
інноваційно-цифрової моделі розвитку», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 – «Менеджмент» у галузі
знань 07 – «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дослідження. В умовах глобальних трансформацій та прискореного переходу до економіки знань ключовим фактором стійкого зростання територій стає їхня здатність до генерації та впровадження інновацій. Сучасний етап розвитку вітчизняного господарського комплексу вимагає докорінного перегляду підходів до регіонального управління, де базовим ресурсом виступає саме людський та інтелектуальний капітал. Формування інтелектуального потенціалу на рівні регіонів дозволяє не лише забезпечити адаптивність місцевих економік до зовнішніх викликів, а й створює фундамент для їхньої цифрової зрілості. Водночас розбудова інноваційно-цифрової моделі розвитку стримується міжрегіональними диспропорціями, відтоком висококваліфікованих кадрів та недостатнім рівнем інтеграції науки, освіти і бізнесу. Зазначені проблеми актуалізують необхідність розробки дієвих механізмів акумуляції, збереження та ефективного використання інтелектуальних ресурсів у регіональному розрізі. Особливого значення набуває цифровізація управлінських та виробничих процесів, яка виступає каталізатором для розкриття науково-освітнього потенціалу територій. Саме тому дослідження теоретико-методологічних та практичних засад формування інтелектуального потенціалу в контексті інноваційно-цифрового поступу є надзвичайно своєчасним. Зазначене обумовлює високу теоретичну та практичну цінність рецензованої дисертаційної роботи для сучасної економічної науки.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Сумара А.С., присвячене формуванню інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку, є вкрай актуальним, адже воно дає змогу обґрунтувати теоретико-методологічні засади акумуляції інтелектуальних ресурсів, систематизувати індикатори цифрової трансформації територій та сформулювати дієву стратегію підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних систем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри менеджменту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова в межах теми «Інтеграційна модель розвитку регіонів в умовах війни: циркулярна економіка та фандрайзинг як драйвери» (державний реєстраційний номер (0126U002672)).

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі

викладено теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. Наукові результати дослідження орієнтовані на розроблення комплексу сучасних економічних механізмів та інноваційно-цифрової моделі формування розвитку інтелектуального потенціалу регіону. Найбільш важливими науковими результатами, що характеризуються новизною, є наступні положення:

удосконалено:

- організаційно-управлінську модель та математичний інструментарій розрахунку інтегрального індексу інноваційно-цифрової зрілості (I_{cm}) регіону (громади) (розділ 3, п.3.2). На відміну від існуючих підходів (зокрема загальнодержавного DESI), методика базується на декомпозиції 5 секторальних блоків та поєднанні показників-стимуляторів із воєнно-економічними деструкторами, що дозволяє конвертувати різнопланові відносні й абсолютні параметри Державної служби статистики України в єдину безрозмірну шкалу та здійснювати точну періодизацію (шоковий та адаптивний етапи) і градацію територій за чотирма рівнями зрілості (від авангардного до кризового);

- Стратегію розвитку інтелектуального потенціалу регіону як комплексної, багаторівневої організаційно-управлінської моделі (розділ 3, п.3.3.), яка трансформує наявний людський капітал, когнітивно-академічний базис та інфраструктурні цифрові ресурси у головний ендогенний драйвер технологічного прориву територій. На відміну від наявних підходів, Стратегія має гнучку ієрархічно-компонентну структуру, що дозволяє здійснювати превентивне стрес-тестування та паспортизацію цифрової безпеки громад, забезпечуючи їхню технологічну стійкість в умовах воєнного стану.

набули подальшого розвитку:

- концепція наскрізної цифровізації процесу оцінювання (розділ 3, п.3.1.), що на відміну від традиційних статичних методик, запропоновано інтегрувати у систему моніторингу інтелектуального потенціалу сучасні цифрові інструменти (хмарну аналітику, системи штучного інтелекту та Big Data), що дозволяє перейти від ретроспективного аналізу минулих періодів до експрес-діагностики та управління ресурсами в режимі реального часу;

- концептуалізація архітектури «суспільства знань» на мезоекономічному рівні, в частині визначення параметрів довгострокової конкурентоспроможності регіональних економічних систем (розділ 2). Доведено, що в умовах гібридних викликів Індустрії 4.0/5.0 життєздатність Південного макрорегіону безпосередньо залежить від швидкості конвертації локального інтелектуального потенціалу у наукомісткі продукти з високою часткою доданої вартості.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування сформульованих практичних рекомендацій щодо формування

інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. Наукові підходи та рекомендації щодо проєктів інноваційно-цифрового розвитку використовуються у практичній діяльності ГО Благодійна організація “Благодійний фонд “ЕКО ЛАБ”” (довідка № 10 від 10.06.2026р.), ТОВ “Клін Цемент” (довідка № 22 від 10.06.2026р.) Методичні підходи до оцінювання інтегрального індексу інноваційно-цифрової зрілості впроваджено в освітній процес Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова МОН України.

Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень дисертації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 3,56 авт. арк., з яких особисто автору належить 1,85 авт. арк. Із них: 5 статей у наукових фахових виданнях та 8 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

В опублікованих працях відображені основні наукові положення та результати дисертаційної роботи; відсутнє дублювання змісту. Термін розсилання примірників фахових видань, у яких опубліковані праці дисертанта, а також кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідають нормативним вимогам. Публікації здобувача висвітлюють основні наукові положення дисертації, які автор виносить на захист.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Отримані наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими, характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості.

Для досягнення окресленої мети та виконання поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових та специфічних економічних методів: аналізу та синтезу - для здійснення комплексної оцінки сучасного стану та структурних елементів інтелектуального потенціалу регіону; систематизації та узагальнення - для виявлення передумов, чинників та індикаторів формування інноваційно-цифрової моделі регіонального розвитку; компаративний аналіз - для дослідження міжрегіональних диспропорцій та інноваційних трендів у розвитку екосистем знань; статистичні методи - для характеристики динаміки соціо-економічних показників, оцінки міграційних процесів та рівня цифровізації територій; графічний і картографічний методи - для наочного відображення результатів дослідження, зокрема просторового розміщення елементів інноваційної інфраструктури та інтелектуальних хабів; метод рейтингування та індексного аналізу - для впорядкування характеристик та індикаторів, що визначають готовність регіонів до цифрової трансформації.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (у першому розділі 24 найменування, у другому – 94 найменування і у третьому

– 71 найменування), 2 додатків. Повний обсяг дисертації становить 250 сторінок, з них основний текст — 222 сторінки, анотація — 14 сторінок, список використаних джерел — 10 сторінок, додатки — 4 сторінки.

Одержані автором теоретичні та практичні результати дослідження засвідчують високий науковий рівень розв'язання завдань щодо стратегічного планування та розвитку інтелектуального потенціалу регіонів у контексті їх цифрової трансформації. Наукові положення та рекомендації дисертанта доведені до рівня конкретних методичних і практичних розробок, готових до впровадження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Сумари А.С., а також аналізу наданого автором звіту щодо перевірки тексту рукопису електронним сервісом, порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використані здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу Сумари А.С., вважаю за доцільне висловити наступні зауваження:

1. Автор паралельно використовує терміни «інтелектуалізація», «цифровізація» та «цифрова трансформація», проте не проводить між ними чіткої межі (розділ 1, п.1.1.). У результаті цифрове переоснащення (технічний процес) ототожнюється з управлінською інтелектуалізацією (процесний та людський фактор), що розмиває предмет дослідження.

2. Дисертант наводить огляд відомих моделей (BSC, VAIC, моделі зрілості СММІ тощо) (розділ 1, п.1.3), проте аналіз зводиться переважно до переліку їхніх характеристик. Відсутня порівняльна таблиця за чіткими критеріями (складність розрахунку, доступність вхідних даних, адаптивність до українських реалій).

3. Робота значно набула б науково-практичної значущості за умов подолання розриву між теоретично закладеними чинниками оцінки та практичним розрахунком шляхом чіткого структурування системи використовуваних індикаторів. Для уникнення зауважень щодо фрагментарності аналізу пропонується розмежувати метрики на блок вхідних індикаторів (освітній, науковий, кадровий та цифровий потенціал) і блок вихідних результатів (патентна активність, впроваджені інновації, обсяги реалізованої цифрової та інноваційної продукції), а також систематизувати їх наприкінці підрозділів у вигляді зведеної концептуальної схеми чи таблиці субіндексів, за якими здійснюється розрахунок інтегрального індексу I_{icmi} .

4. Запропонована модель містить багато загальних елементів («принципи», «механізми», «фактори») (розділ 3, п.3.2), проте не розкрито взаємозв'язки між ними. Незрозуміло, як саме функціонує зворотний зв'язок у системі управління при відхиленні показників від цільових значень.

5. При формуванні підіндексів інноваційно-цифрової зрілості (I_{icm}) не наведено чіткої математичної чи експертної процедури визначення вагових коефіцієнтів для окремих показників (розділ 3). Це створює ризик суб'єктивності та спотворення підсумкових результатів оцінки.

У цілому, зазначені дискусійні положення і зауваження не знижують наукової новизни дисертаційної роботи, її теоретичного і практичного значення та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Сумари Артема Сергійовича «Формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку» виконана на актуальну тему, містить обґрунтування необхідності та розробку методичних підходів до формування й імплементації теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій щодо формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку.

Роботу позитивно відрізняють продумана структура, чіткість і логічність розв'язання проблеми дослідження, обґрунтованість та аргументованість методів і підходів щодо вирішення поставлених завдань. Мова дисертації чітка, грамотна. Стиль дисертації має науковий характер. За своїм змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 073 – «Менеджмент».

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Сумари Артема Сергійовича на тему «Формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку» за науковим рівнем, практичною та науковою цінністю, за кількістю публікацій та дотриманням принципів академічної доброчесності відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософи та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року; № 502 від 19.05.2023; № 507 від 03.05.2024), а її автор, Сумара Артем Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
віцепрезидент з наукової роботи

та міжнародних зв'язків
ЗВО «Університет трансформації майбутнього»

Костянтин ШАПОШНИКОВ
Костянтин ШАПОШНИКОВ